

dr Andreja Mihailović

Krivično pravo – opšti dio (I)

po udžbeniku Krivično pravo – Zoran Stojanović

Uvod u krivično pravo

Pojam krivičnog zakona i krivičnog zakonodavstva

Mjesto krivičnog prava u pravnom sistemu

Krivično pravo i moral

Međunarodno krivično pravo

Osnovna načela krivičnog prava

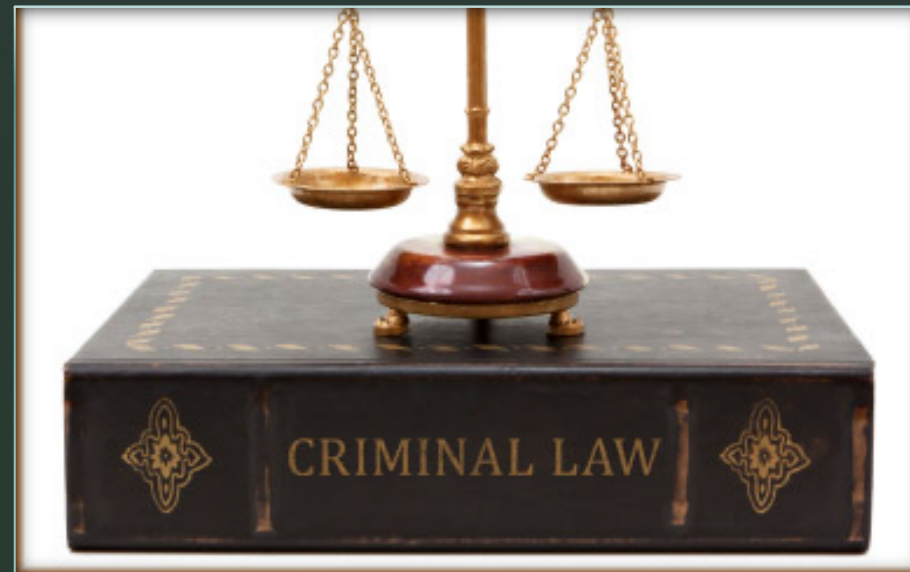
Uvod u krivično pravo

- Cilj krivičnog prava – suzbijanje kriminaliteta, tj. obavljanje zaštitne funkcije propisivanjem određenih ponašanja kao krivičnih djela, propisivanjem krivičnih sankcija za ta djela, kao i uslova za njihovu primjenu prema učiniocima krivičnih djela
- Krivično pravo je ZAKONSKO PRAVO – zakon je jedini akt kojim se može propisivati krivičnopravna norma
- Krivično pravo u objektivnom smislu – dio pozitivnog prava, tj. sistem zakonskih normi grupisanih u 2 cjeline: 1. opšti dio (odredbe relevante za sve ili većinu krivičnih djela) i 2. posebni dio (odredbe kojima se predviđaju pojedina krivična djela)
- Krivično pravo u subjektivnom smislu – pravo na kažnjavanje (ius puniendi) zasnovano na državnoj prinudi
- Fragmentaran karakter krivičnog prava – zaštita dobara koja se štite krivičnim pravom nije potpuna, već se ona štite samo od nekih, najopasnijih oblika napada na njih

POJAM KRIVIČNOG ZAKONA I KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA

- KRIVIČNI ZAKON je zakonska norma kojom se reguliše neko pitanje iz oblasti krivičnog prava, bilo njegovog opšteg ili posebnog dijela (obuhvatanje cjelokupne materije krivičnog prava predstavlja kodifikaciju krivičnopravne materije – krivični zakonik)
- KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO – skup ili sistem krivičnih zakona koji važe u jednoj zemlji (svi zakoni koji regulišu krivičnopravnu materiju)
- Krivično zakonodavstvo u Crnoj Gori = Krivični zakonik + sporedno krivično zakonodavstvo, tj. krivičnopravne odredbe koje sadrže pojedini zakoni

KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO

Opšti dio
(u potpunosti regulisan Krivičnim
zakonikom – OSNOVNO krivično
zakonodavstvo)

Posebni dio
(osim krivičnih djela propisanih KZ-om
obuhvata i krivična djela predviđena u
SPOREDNOJ krivičnom zakonodavstvu,
tj. u okviru kaznenih odredbi raznih
zakona)

KRIVIČNI ZAKONIK

Opšti dio
(sadrži pravila i institute koji su
zajednički za sva krivična djela)

Posebni dio
(katalog krivičnih djela
podijeljenih u grupe prema
objektu krivičnopravne zaštite)

Mjesto krivičnog prava u pravnom sistemu

Odnos krivičnog prava i krivičnog procesnog prava – odnos suštine i forme (krivično procesno pravo omogućava primjenu krivičnog prava)

Krivično izvršno pravo – takođe omogućava primjenu krivičnog prava, reguliše postupak izvršenja krivičnih sankcija

Odnos krivičnog prava i prekršajnog prava – određen je vrstom i karakterom delikata koje ove dvije grane prava predviđaju: krivična djela i delikti

Krivično pravo i ustavno pravo – krivično pravo polazi od opštih načela pravne države, a ustavno pravo reguliše neka pitanja koja spadaju u krivičnu materiju te ih je krivičnim pravom neophodno konkretizovati

Krivično pravo ne reguliše samostalno neku jasno ograničenu oblast društvenih odnosa – to su sfere koje su predmet regulisanja drugih grana prava u kojima, u izvjesnim slučajevima, krivično pravo mora da interveniše jer pravna zaštita putem drugih grana prava nije dovoljna

Supsidijarni karakter krivičnog prava – krivičnopravna intervencija dolazi u obzir samo kada se drugim granama prava ne može pružiti dovoljna zaštita

Akcesorni karakter krivičnog prava – krivično pravo ne stvara pravna dobra koja štiti, već ih zatiče u drugim granama prava

Krivično pravo i moral

- Krivično djelo vs. Moralni prestup (3 shvatanja): 1. Krivično djelo bi trebalo da obuhvati etički minimum, tj. krivična djela bi istovremeno trebalo predstavljati najteže povrede morala; 2. Krivično pravo bi trebalo biti neutralno u odnosu na moral; 3. Krivično pravo ne treba da odražava samo elementarne i minimalne norme, već da stvara i razvija nove moralne vrijednosti
- Postojeći odnos prava i morala se ilustrativno može prikazati kao odnos 2 kruga koja se sjeku :

- Oba sistema imaju imaju izvjesne zajedničke karakteristike, ponekad i isti objekat zaštite, ali dok kod moralnih normi objekat zaštite može biti neodređen i iracionalan, krivično pravo ima za cilj da bude racionalan normativni sistem (moralna shvatanja, sama po sebi, ne mogu biti objekat krivičnopravne zaštite)
- U savremenim društvima postoji MORALNI PLURALIZAM, te u slučaju da nema konsenzusa većine u društvu u pogledu moralne osude nekog ponašanja, nema ni opravdanja za krivičnopravnu intervenciju

Međunarodno krivično pravo

- Međunarodno krivično djelo (širi smisao) – sva ponašanja za koja je međunarodna zajednica zainteresovana da budu suzbijena, što prevashodno znači da nacionalnim zakonom budu predviđena kao krivična djela
- Međunarodno krivično djelo (uži smisao) – krivična djela za koja se posle II svjetskog rata sudilo od strane Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu (1946. god.) i Tokiju (1948. god.), a koja su dobila svoju potvrdu usvajanjem 4 ženevske konvencije (ratni zločini, zločini protiv mira, zločini protiv čovječnosti), kao i zločin genocida koji je uveden Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. god.
- Međunarodni krivični sud – osnovan u Rimu pod okriljen UN-a 1998. god. (Statut suda ima 128 članova i predstavlja značajan iskorak u pravcu kodifikacije međunarodnog krivičnog prava)

Osnovna načela krivičnog prava

NAČELO ZAKONITOSTI

NAČELO LEGITIMNOSTI

NAČELO INDIVIDUALNE
SUBJEKTIVNE ODGOVORNOSTI

NAČELO HUMANOSTI

NAČELO PRAVDENOSTI I
SRAZMJERNOSTI

Načelo zakonitosti

U savremenim pravnim sistemima ima rang ustavnog načela (Ustav Crne Gore u čl. 33 propisuje da niko ne može biti kažnjen za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo propisano zakonom kao krivično djelo, niti mu se može izreći kazna koja za to djelo nije bila predviđena)

Načelom zakonitosti krivično pravo obavlja svoju garantivnu funkciju koja je izuzetno značajna sa aspekta zaštite individualnih prava i sloboda i ostvarenja principa pravne države Samoograničenje državne prinude u oblasti krivičnog prava - zaštita od samovoljnog, nepredvidljivog kažnjavanja bez zakona ili na osnovu neodređenog i retroaktivnog zakona

Nulla poena sine lege scripta - isključuje primjenu nepisanog, običajnog prava

Nulla poena sine lege praevia – zabrana retroaktivne primjene prava

Nulla poena sine lege certa – načelo određenosti koje nalaže da krivičnopravne norme budu određene i precizne

Nulla poena sine lege stricta – zabrana stvaranja prava putem analogije (krivična norma obuhvata tačno ono na šta se odnosi, a ne i slične situacije)

NAČELO LEGITIMNOSTI

Za razliku od
LEGALNOSTI koja se
zasniva na formalnim
kriterijumima, za procjenu
LEGITIMNOSTI od
značaja su materijalni
(vanpravni) kriterijumi

Legitimnost predstavlja
saglasnost nekog
ponašanja sa određenim
sistemom vrijednosti (u
najširem smislu označava
opravdanost normi)

Član 1 KZ-a: „zaštita
čovjeka i drugih osnovnih
životnih vrijednosti)
predstavlja osnov i granice
za određivanje krivičnih
djela, propisivanje
krivičnih sankcija i njihovu
primjenu u mjeri u kojoj je
to nužno za suzbijanje tih
djela“

Krivičnopravna represija i
krivično pravo u cjelini
moraju u suštinskom
smislu biti opravdani i
nužni

NAČELO INDIVIDUALNE SUBJEKTIVNE ODGOVORNOSTI (NAČELO KRIVICE)

Načelo se sastoji iz 2 dijela: 1. Neko može odgovarati za svoje postupke samo ako je kriv, tj. ako postoji subjektivan odnos prema učinjenom djelu (krivica); 2. Zabrana odgovornosti za postupke drugih lica (individualna odgovornost)

Razvoj odgovornosti u krivičnom pravu tekao je od kolektivne ka individualnoj; izuzeci opravdani određenim kriminalno- političkim razlozima: odgovornost pravnih lica za krivična djela, odgovornost za krivična djela učinjena putem štampe i drugih sredstava javnog informisanja)

Čl. 3 KZ-a: „nema kazne bez krivice“ – nulla poena sine culpa

Načelo humanosti

- Načelo ima 2 aspekta:
- 1. zaštitna funkcija krivičnog prava mora biti humanistički orjentisana, tj. krivično pravo mora da štiti najvažnija društvena dobra
- 2. u odnosu na učinioca krivičnog djela krivično pravo i sankcije moraju da budu u što većoj mjeri humane
- Iako samu ideju kao civilizacijsku tekovinu ne treba dovoditi u sumnju, njena realizacija je limitirana samim karakterom krivičnog prava i krivičnopravnih sankcija (naročito kazne koja je nužno nehumana i sadrži određeno zlo)
- Načelo važno u domenu izvršenja krivičnih sankcija, pa se zabranjuje podvrgavanje mučenju, ponižavajućem kažnjavanju i nečovječnom postupanju

Načelo pravdenosti i srazmjernosti

- Predstavlja branu shvatanju, koje je jedno vrijeme bilo dominantno u nekim zemljama, da društvo ima pravo da određenim oblicima tretmana mijenja ličnost učinioca krivičnog djela sa ciljem da on više ne vrši krivična djela (npr. preduzimanjem različitih zahvata u duševni i tjelesni integritet učinioca koji nisu u srazmjeri sa učinjenim krivičnim djelom)
- Danas njegov značaj dolazi do izražaja najviše u domenu krivičnih sankcija, naročito kazne koja i dalje predstavlja noseći stub krivičnopravne zaštite

Hvala na pažnji!